Niepowodzenia szkolne

Autor: Kulas K.
20.04.2008.

NIEPOWODZENIA SZKOLNE
NA TLE ZABURZEŃ ROZWOJOWYCH UCZNIÓW Nie wszystkie dzieci rozwijają się prawidłowo i harmonijnie. Niektóre mają specyficzne problemy w nauce spowodowane obniżonym poziomem intelektualnym i zaburzeniami w zakresie percepcji wzrokowej, słuchowej czy orientacji przestrzennej. Jeżeli deficytom w obrębie analizatora wzrokowego towarzyszą problemy z analizą i syntezą słuchową, a dziecko ma obniżony poziom intelektualny- to często można usłyszeć skargi nauczycieli na takich uczniów. Mówi się o nich, że są leniwi, nie przykładają się do pracy lub wręcz, że są "niewyuczalni". Taką etykietkę przypiętą na początku kariery szkolnej jest bardzo trudno zdjąć. Problemy nasilają się z każdym tygodniem nauki. Zrozpaczeni rodzice i nauczyciele wymyślają żmudne i ciężkie dla dziecka ćwiczenia typu przepisywanie lekcji, nauka na pamięć fragmentów czytanki. To jeszcze bardziej pogłębia frustrację młodego ucznia i może spowodować negatywne, emocjonalne skutki typu: niska samoocena, niechęć do szkoły i nauki, zaburzenia osobowości, a nawet wagary, czy ucieczki z domu. Wyjściem z tego błędnego koła jest zrozumienie przyczyn problemów w nauce, właściwa diagnoza i specjalistyczna terapia. Objawy zaburzeń funkcji wzrokowych Przy zaburzeniach percepcji wzrokowej uczeń może mieć problemy w nauce wielu przedmiotów, ponieważ nauczanie w szkołach masowych w dużej mierze jest oparte na spostrzeżeniach wzrokowych. Trudności mogą się ujawniać przy omawianiu treści ilustracji, gdzie niezbędne jest zaobserwowanie dużej ilości szczegółów i wyróżnianie figur z tła. Prace plastyczne są często źle rozplanowane, ubogie w treści. Duże trudności mogą wystąpić w nauce czytania ze względu na mylenie liter i wyrazów z podobieństwem graficznym, przestawianiem i opuszczaniem liter i sylab czy przekręcaniem końcówek wyrazów. Przez dłuższy czas może się utrzymywać wolne tempo czytania o nierównym rytmie. To powoduje kłopoty ze zrozumieniem czytanego tekstu, ponieważ uczeń cały wysiłek koncentruje na stronie technicznej. Zdarza się, że dziecko "zgaduje" wyrazy, czy napisy rozpoznawane po cechach przypadkowych lub uczy się czytanek na pamięć, aby ukryć swoje problemy. Bardzo duże trudności mogą wystąpić w pisaniu. Spowodowane są one problemami z zapamiętywaniem kształtów liter. W początkowym okresie nauki mogą pojawić się kłopoty z kojarzeniem głoski z literą. Często uczeń rozumie znaczenie liter jako symboli, lecz nie potrafi posługiwać się nimi jako znakami graficznymi. W pracach pisemnych daje się zauważyć tzw. "niechlujne pismo" przejawiające się w sytuowaniu liter w niewłaściwych liniach, zbyt małych lub wielkich literach, niejednokrotnie rozchwianych i nierównych odstępach. W zeszytach dziecięcych maja miejsce błędy ortograficzne, wynikające z obniżonej pamięci wzrokowej. Problemy występują również na lekcjach geografii i geometrii. Gdzie wymagana jest umiejętność określania stron świata, stosunków przestrzennych, różnicowania kształtów figur i brył geometrycznych, a także posiadania wyobrażeń przestrzennych. Ze względu na utrudnione rozumienie, problemy występują także w samodzielnej pracy dzieci z tekstem jak również kształtowaniem wyobrażeń i pojęć. Objawy zaburzeń funkcji słuchowych Wypowiedzi uczniów, u których zaburzenia percepcji słuchowej są ubogie ze względu na trudności w prawidłowym budowaniu zdań. Cechuje je mały zasób słów. Treści, które docierają do nich drogą słuchową mają wpływ na prawidłowe wnioskowanie, uogólnianie, czy rozumowanie. Szczególne kłopoty w różnicowaniu dźwięków mowy mogą spowodować wady wymowy, które w okresie pisania mają wpływ na jakość prac pisemnych. Najwięcej kłopotów w nauce czytania i pisania powoduje zaburzona analiza i synteza słuchowa w zakresie różnicowania: zdań, wyrazów, sylab i głosek. Uczeń w młodszych klasach nie potrafi podzielić wyrazów na sylaby, głoski. Nie potrafi różnicować pierwszej, ostatniej i kolejnych głosek w wyrazie. Często olbrzymim problemem jest złożenie dwóch głosek w sylabę. W późniejszym okresie długo utrzymuje się czytanie "po literze" bez możliwości złożenia głosek w całość. W starszych klasach typowymi błędami w trakcie czytania są: zmiany i opuszczania liter, nieprawidłowe odczytywanie całych wyrazów, mylenie wyrazów zbliżonych artykulacyjnie. Najwięcej problemów stwarzają uczniom prace pisemne oparte na słuchu. Wszelkie dyktanda powodują pojawienie się błędów polegających na zmianie głosek dźwięcznych na bezdźwięczne, niewłaściwych zmiękczeniach, myleniu głosek nosowych, opuszczaniu końcówek wyrazów, gubieniu liter, przestawianiu szyku wyrazów. Zdarza się, że pisownia zostaje zniekształcona i przybiera formę trudnych do odczytania "zlepków literowych". Często tempo pisania jest dużo wolniejsze ze względu na utrzymujące się pisanie "po kawałku". Tego rodzaju zaburzenia mają istotny wpływ na naukę innych przedmiotów. Największym utrudnieniem jest zrozumienie ustnych objaśnień i instrukcji nauczyciela, co powoduje błędne działanie ucznia. Kłopoty z zapamiętaniem słyszanej instrukcji, czy wyjaśnienia powoduje zbyt szybkie oderwanie się od konkretu utrudniające wytwarzanie wielu pojęć. Dużym problemem staje się nauka języków obcych opartych na fonetyce. Uczniowie z trudem zapamiętują nowe, obce dla siebie słowa i -mają problemy ze zrozumieniem skomplikowanych zagadnień gramatycznych. Objawy zaburzeń orientacji przestrzennej Uczeń nie potrafi przyswoić sobie i operować pojęciami dotyczącymi stosunków przestrzennych. Myli położenie przedmiotów względem siebie, co często uniemożliwia mu prawidłowe rozumienie przedstawionej sytuacji na rysunku, planszy, czy wykresie. W

pracach plastycznych widoczne jest nieudolne rozplanowanie całości, zakłócenie stosunków przestrzennych i proporcji elementów oraz nieprawidłowe relacje stosunków wielkości rzeczywistej i rysunkowej. W czytaniu często następuje przestawianie liter, cząstek lub całych wyrazów. Przy dłuższych tekstach - opuszczanie lub zmiana linijek. Rozumienie czytanych treści bywa utrudnione ze względu na zakłócone odbieranie związków czasowo- przestrzennych i struktur logiczne -gramatycznych. W pisaniu może nastąpić mylenie znaków graficznych, które różnią się od siebie położeniem w przestrzeni. Młodsze dzieci gubią się w określaniu kierunku zapisu i często wybierają w zeszycie niewłaściwe linijki. Wiele problemów może przysporzyć nauka geografii, geometrii, pracy-techniki, a nawet opanowania umiejętności z zakresu kultury fizycznej. Organizacja pomocy Sytuacja dziecka z zaburzeniami funkcji percepcyjno- motorycznych jest dość skomplikowana. Jeżeli dziecko nie otrzyma we właściwym czasie odpowiedniej pomocy, jego problemy zaiste będą się pogłębiały. Zadaniem nauczycieli jest zatem stworzenie specjalnych warunków w środowisku szkolnym, aby każdy uczeń miał możliwość otrzymania właściwej i specjalistycznej pomocy Ze względu za specyfikę oddziaływań zmierzających do łagodzenia i usuwania zaburzeń rozwojowych, stosujemy różnorodne zasady pracy z dziećmi. Najistotniejszą spośród nich jest zasada indywidualizacji, sprowadzająca się do wytwarzania bliskiej więzi z dzieckiem stwarzania poczucia bezpieczeństwa i otaczania go szczególną opieką. Istotną rolę odgrywa również zasada poglądowości przypominająca o konieczności umożliwienia uczniowi wszechstronnego poznawania otaczającej rzeczywistości. Może to odbywać się w formie bezpośredniej lub pośredniej. Ważna jest zasada kompensacji zaburzeń. Jest to łączenie ćwiczeń funkcji zaburzonych z ćwiczeniami funkcji nie zaburzonych w celu wytworzenia właściwych mechanizmów kompensacyjnych. Wszystkie te zasady powinny pozostawać w zgodzie z zasadą higieny psychicznej i dydaktyczna zasadą stopniowania trudności, które przypominają, aby nie doprowadzić do znużenia i zmęczenia oraz przykrych przeżyć, stwarzać atmosferę pogody i budzić wiarę we własne umiejętności mobilizując do przezwyciężania niepowodzeń. Zadania stawiane przed dzieckiem powinny być dostosowane do jego możliwości i stwarzać warunki do wykonania nakreślonych zadań. Zasada utrwalania- to wielokrotne powtarzanie danej czynności. Czas trwania jej dostosowany do możliwości i predyspozycji każdego dziecka. Dziecko bez względu na jego zaburzenia, deficyty, poziom intelektualny i wady fizyczne musi mieć poczucie pełnej akceptacji własnej osoby. To pozwoli zrozumieć mu, że włożony wysiłek służy konkretnym celom i przyniesie oczekiwane rezultaty. Takie podejście umożliwi stworzenie sytuacji, w której uczeń i nauczyciel- terapeuta będą partnerami dążącymi ku wspólnemu celowi. Celem formułowania u dzieci umiejętności czytania i pisania na szczeblu elementarnym a także łagodzenia trudności, na jakie napotykają dzieci można zastosować następujące metody: - analityczno- syntetyczną z odmianą wyrazową, w której punktem wyjścia jest dany wyraz,

- analityczno- syntetyczną z odmianą fonetycznej, w której jako punkt wyjścia służy wypowiedziany wyraz. Pierwsza z metod jest stosowana głównie u dzieci, które mają głębokie zaburzenia percepcji słuchowej i zaburzenia mowy, druga jest stosowana u uczniów z zaburzeniami percepcji wzrokowej, orientacji przestrzennej i lateralizacji. Aby praca z dzieckiem z zaburzeniami rozwojowymi przyniosła oczekiwane rezultaty należy zaangażować do współpracy wszystkich uczących nauczycieli i rodziców kładąc nacisk na zrozumienie roli zaburzonych funkcji w nauce, a nie złej woli dziecka. Nauczyciele na terenie klasy powinni podkreślać i eksponować "mocne" strony aktywności dziecka angażując je w różnorodne formy działalności w taki sposób, aby i ono miało okazję do swojego sukcesu na terenie klasy i szkoły. W porozumieniu z psychologiem należy opracować indywidualny program nauki dostosowany do możliwości percepcyjnych dziecka jak również uwzględniający różnorodność środków dydaktycznych i metod. Bibliografia:

1. Bogdanowicz M., Integracja percepcyjno- motoryczna - metody, diagnozy i terapia, Warszawa 1990.
2. Sawa B., Jeżeli dziecko źle czyta i pisze, Warszawa 1975.
3. Spłonek H., Zaburzenia rozwoju uczniów, a niepowodzenia szkolne, Warszawa 1973.